

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas Atzinums par iespējām panākt nelabvēlīgu dabas apstākļu un struktūras traucējumu ietekmētu reģionu labāku integrāciju

(2005/C 221/23)

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja saskaņā ar reglamenta 29. panta 2. punktu 2004. gada 27. janvārī nolēma izstrādāt pašiniciatīvas atzinumu par iespējām panākt nelabvēlīgu dabas apstākļu un struktūras traucējumu ietekmētu reģionu labāku integrāciju.

Ekonomiskās un monetārās savienības un ekonomiskās un sociālās kohēzijas specializētā nodaļa, kas bija atbildīga par Komitejas dokumenta sagatavošanu minētajā jautājumā, pieņēma savu atzinumu 2005. gada 19. janvārī. Referents bija *Barros Vale* kgs.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja savā 414. plenārajā sesijā, kas notika 2005. gada 9. un 10. februārī (2005. gada 10. februāra sēdē) ar 80 balsīm "par", 0 balsīm "pret" un 3 atturoties pieņēma šādu atzinumu.

1. Ievads un vispārīgas piezīmes

1.1 Pastāvīgi nelabvēlīgu dabas apstākļu un struktūras traucējumu ietekmētu reģionu noteikšana un jēdziena definīcija

1.1.1 Viens no Eiropas Savienības stratēģiskajiem mērķiem ir panākt visaptverošu harmonisku attīstību visā tās teritorijā, īpašu uzmanību pievēršot visu to faktoru, proti, sociāli-ekonomisko, vēsturisko, fizisko vai dabisko, novēršanai, kas varētu apdraudēt attiecīgo rajonu konkurētspēju un kavēt to attīstību.

1.1.2 Aprūtināta piekļuve ir viens no būtiskākajiem šķēršļiem, kas ievērojami ietekmē dzīves līmeni un dzīvesveidu noteiktos reģionos, piemēram salu un kalnu teritorijās. Mazs iedzīvotāju blīvums uzskatāms par vēl vienu attīstības traucēkli dažādos reģionos. Atsevišķām teritorijām, piemēram, kalnu rajoniem, raksturīgi vienlaicīgi vairāki attīstības šķēršļi, kā rezultātā grūtības pieaug.

1.1.3 Ekonomiskās un sociālās kohēzijas darba ietvaros Eiropas Komisija ir atzinusi, ka vairākos ES reģionos — kalnu rajonos, teritorijās ar mazu iedzīvotāju blīvumu, pastāv nepārejošu nelabvēlīgu dabas apstākļu radīti attīstības šķēršļi (specifiski ģeogrāfiski, dabas apstākļu vai demogrāfiski trūkumi), kas traucē saimnieciskās darbības veikšanu un kavē attiecīgo reģionu attīstību.

1.1.4 EESK uzskata, ka Eiropas reģionālajā politikā nav pietiekami ņemti vērā minētie faktori, kas ievērojami ietekmē attiecīgos reģionus.

1.1.5 Pastāv virkne Kopienas pasākumu, kas aptver vai paredz aptvert vairākus no šiem reģioniem. Taču nav strukturētas Eiropas politikas attiecībā uz visām šādu apstākļu ietekmētām teritorijām, kas ietvertu attiecīgo reģionu specifisko vajadzību risināšanai īpaši un individuāli izstrādātus pasākumus.

1.1.6 EESK uzskata, ka šāda situācija lielā mērā radusies tādēļ, ka līdz šim nav bijis "pastāvīgu nelabvēlīgu dabas apstākļu un struktūras traucējumu ietekmētu reģionu" konkrētas Kopienas definīcijas juridiskā un institucionālā aspektā.

1.1.7 Ņemot vērā pašreizējo situāciju Eiropā, kad pēc ES paplašināšanas tajā ietilpst 25 dalībvalstis, EESK uzskata, ka minētā jēdziena tiesiska un oficiāla atzīšana ir ļoti nozīmīga, jo tas uzskatāms par izejas punktu turpmākas konkrētas rīcības sistēmas izveidei.

1.1.8 EESK uzskata, ka šādām teritorijām ir nepieciešama īpaša uzmanība, ieviešot pastāvīgu pasākumu programmu, kas galīgās analīzes rezultātā tiktu atzīta par vienīgu iespēju mazināt visnoturīgākās strukturālās problēmas. Tā ir vienīgā iespēja izvairīties no šo reģionu lielākas izolācijas draudiem un palīdzēt tiem uz vienlīdzīgiem noteikumiem integrēties Kopienā, kurai tie ir piederīgi.

1.1.9 EESK savā atzinumā par ES kalnu teritoriju nākotni⁽¹⁾, norāda, ka pirmais solis kopēja redzējuma stiprināšanā ir paredzēt šādu teritoriju īpašo stāvokli Līgumos, kā jau noteikts Amsterdamas līguma 158. un 299. pantā. Īpašā stāvokļa noteikšanas pamatojums ir nepārejošie traucēkli un problēmas, kas skar minētos reģionus, kuriem pienākas tiesības uz solidaritāti, atšķirībām un eksperimentēšanu.

1.1.10 EESK vienmēr ir uzskatījusi, ka šīm teritorijām nepieciešama to īpašā stāvokļa atzīšana, kas ļautu tām izstrādāt pamatprincipus, kuri, savukārt, nodrošinātu iespēju pilnvērtīgi īstenot reģionu, ko raksturo to daudzveidība un autentiskums, potenciālu.

⁽¹⁾ OV C 61, 14.03.2003., 113. lpp.

1.1.11 Tādēļ EESK atzinīgi novērtē to, ka Eiropas Savienības Konstitucionālā līguma, kas pieņemts 2004. gada 18. jūnijā starpvaldību konferencē, kurā piedalījās ES valstu un valdību vadītāji un kas vēl ir ratificējams, pantā, kurš šķiet esam Amsterdamas Līguma 158. panta pārfrāzējums, ir iekļauta nepārprotama norāde uz reģioniem, kurus ietekmē nepārejoši strukturāli traucējumi, piemēram, salām, kalnu teritorijām, vai teritorijām ar mazu iedzīvotāju blīvumu.

1.1.12 Sadaļas par ekonomisko, sociālo un teritoriālo kohēziju III-220. pantā jau esošajām Amsterdamas Līguma 158. pantā ietvertajām divām rindkopām pievienota vēl viena: *“Šajā sakarā īpaša uzmanība ir veltīta lauku apvidiem, apvidiem, ko skar rūpniecības restrukturizācija, kā arī reģioniem, kuros ir būtiska un pastāvīga ekonomiska un demogrāfiska atpalicība, piemēram, galējie ziemeļu reģioni ar mazu iedzīvotāju blīvumu, salas, pārrobežu un kalnu reģioni”*.

1.1.13 EESK ir pārliecināta, ka atsaucē uz reģioniem, ko skar šāda veida attīstības traucējumi, Konstitucionālajā līgumā kalpos kā politiska svira, kura pavērs ceļu turpmākai tādu nacionālā vai Kopienas līmeņa pasākumu īstenošanai, kas ir vispiemērotākie faktiskajiem apstākļiem minētajos reģionos un kuru mērķis ir mazināt nepārejošos attīstības traucēkļus vai vismaz to ietekmi.

1.1.14 EESK atzinīgi novērtē Eiropas Savienības pastāvīgās saistības veicināt sociālo un ekonomisko kohēziju un uzskata, ka šo teritoriju īpašo iezīmju atzīšana Līgumā noteikti veicinās to nākotnes attīstības iespējas. EESK tomēr uzskata, ka reāla juridisku kritēriju noteikšana, kas ļautu atzīt attiecīgo teritoriju statusu, noteikti ietver arī minētā jēdziena precizēšanu, it īpaši, runājot par “pastāvīgiem nelabvēlīgiem dabas apstākļiem vai demogrāfisku atpalicību” “reģioniem ar ļoti mazu iedzīvotāju blīvumu” un “kalnu reģioniem”.

1.1.15 Šobrīd ir būtiski Kopienas tiesiskajos aktos precīzi definēt, kuri reģioni ir tiesīgi īstenot attiecīgo teritoriju attīstībai paredzētos pastāvīgos pasākumus.

1.1.16 Minētā jēdziena formāla atzīšana noteikti piešķirtu lielāku nozīmi Kopienas politikas ietvaros speciāli izstrādātajiem pasākumiem, pielāgojot tos šādu reģionu īpašajām iezīmēm, lai kompensētu tos ietekmējošos strukturālos traucējumus.

1.2 Eiropas Savienības salu reģionu problēmas

1.2.1 Izolētība uz salām ir raksturota kā ģeokulturāls faktors un nepārejošs traucējums, kas rada papildu apgrūtinājumu attiecīgo apvidu konkurētspējai.

1.2.2 Tiesiskajos aktos ir iekļauta oficiāla norāde uz salu reģioniem (Māstrihtas līguma 154. pants, Amsterdamas līguma 158. pants un tam pievienotā Deklarācija Nr. 30), kurā atzīts, ka strukturālos traucējumi, kas saistīti ar minēto teritoriju salu statusu, būtiski apgrūtina to ekonomisko un sociālo attīstību, un ieteikts Kopienas tiesību aktos nepieciešamības gadījumā paredzēt īpašus pasākumus šādu reģionu labākai integrācijai iekšējā tirgū godīgas konkurences apstākļos.

1.2.3 EK 2003. gada marta ziņojumā par salu reģioniem ⁽¹⁾ teikts, ka, lai cik nozīmīgas būtu šīs oficiālās norādes, līdz šim tās devušas niecīgu rezultātu konkrētu pasākumu īstenošanā.

1.2.4 Pētījums par 286 salu reģioniem ⁽²⁾ parādīja, ka:

- šādu reģionu iedzīvotāju skaits ir 10 miljoni, un tie apdzīvo 100 000 km² lielu teritoriju (aptuveni 3 % no Eiropas Savienības kopējā iedzīvotāju skaita un 3,2 % no tās kopējās teritorijas);
- atbilstoši aplēsēm šādu reģionu kopējais IKP ir 18 miljardi *euro* (t.i., 2,2 % no ES IKP) un IKP uz vienu iedzīvotāju (pirktspējas līmenis) ir 16,300 *euro* (72 % no vidējā ES rādītāja) ar būtiskām atšķirībām starp dažādiem salu reģioniem;
- ar dažiem izņēmumiem parasti šādu reģionu ekonomiskais un sociālais stāvoklis ir mazāk labvēlīgs nekā valstīs, kurām tie ir piederīgi. Šādu reģionu IKP uz vienu iedzīvotāju parasti ir zemāks par valsts, kurai salu reģions ir piederīgs, vidējo rādītāju (būdam ievērojami augstāks nekā desmit ES nabadzīgākajos reģionos);

⁽¹⁾ Nobeiguma ziņojums (2000.CE.16.0.AT.118), Eiropas Savienības salu reģionu un attālo rajonu analīze, 2003. gada marts.

⁽²⁾ Eurostat salu definēšanai izmanto sekojošus piecus kritērijus: tās teritorijai jābūt vismaz vienu kvadrātkilometru lielai; tai jāatrodas vismaz 1 km attālumā no kontinenta; tās pastāvīgo iedzīvotāju skaitam jābūt vismaz 50; tai nav pastāvīga savienojuma ar kontinentu; tajā neatrodas ES galvaspilsēta.

— salu ekonomika ir neaizsargāta, jo parasti tai raksturīgs ierobežots darbības veidu skaits ar hiperspecializāciju atsevišķās nozarēs, piemēram, lauksaimniecībā, zivsaimniecībā un tūrismā. Izejvielu un resursu trūkums kavē sekundārās nozares attīstību (nodarbinātības līmenis sekundārajā nozarē salu reģionos ir zemāks par ES vidējo līmeni). Ir īstenotas vairākas stratēģijas, kuru mērķis ir palielināt ekonomisko bāzi un samazināt sezonas rakstura saimnieciskās darbības īpatsvaru;

— salu reģionos ir liels mazo uzņēmumu skaits. Vietējo tirgu nelielais apjoms, pastāvīgi zemais kvalifikācijas līmenis un uzņēmumu dibināšanas tradīciju neesamība padara šādu uzņēmējdarbību īpaši neaizsargātu;

— salu iedzīvotāju skaita sadalījums trīs ģeogrāfiskajās teritorijās ir visai nevienmērīgs: 95 % iedzīvotāju koncentrēti Vidusjūras salās un tikai 5 % Atlantijas okeāna un Ziemeļu salās. Sadalījums pa salām šo nevienmērību pastiprina (piecās salās vai salu grupās koncentrēti aptuveni 85 % salu reģionu iedzīvotāju);

— iedzīvotāju skaits ir noteicošais attīstības šķēršļu faktors. Pastāv nosacīts iedzīvotāju skaita "sliekšnis" — 4000-5000, kuru pārsniedzot, iedzīvotāju pieaugums kopumā ir pozitīvs, infrastruktūras attīstības līmenis ir augsts un iedzīvotāji ir salīdzinoši jauni. Zem minētā "sliekšņa" salas ir īpaši pakļautas iedzīvotāju emigrācijai un novecošanai un tajās ir zems infrastruktūras attīstības līmenis;

— papildus iedzīvotāju skaitam trīskāršas grūtības rada arī ģeomorfoloģiskie un dabas apstākļi: salas statuss, kalnains apvidus un piederība arhipelāgam. Lielākoties šādi reģioni ir kalnaini un tos skar grūtības, ko izraisa to piederība arhipelāgam;

— tomēr salu reģioniem ir arī virkne priekšrocību, kuru lietderīgai izmantošanai piešķirama lielāka nozīme, jo īpaši saistībā ar brīvā laika pavadīšanas veidiem (tūrisms, sports utt.), lai palielinātos to nozīme saistībā ar "jūras maģistrālēm".

1.2.5 Eurostat sniegtā "salas" definīcija izslēdza jebkādu salu, kur atrodas kāda ES galvaspilsēta. Pirms paplašināšanas tā izslēdza Lielbritāniju un Īriju, tomēr tagad tā izslēdz arī samērā mazās salas Kipru un Maltu. EESK iesaka pārstrādāt minēto definīciju, lai varētu pieļaut abu jauno dalībvalstu iespējamo iekļaušanu. To jau ir atzinusi ES Komisija priekšlikumā par jaunajiem struktūrfondiem un Kohēzijas fondu⁽¹⁾, kā arī jaunajā Eiropas Konstitūcijā⁽²⁾, kurā par to ir iekļauta deklarācija.

1.3 Kalnu reģionu problēmas

1.3.1 Kalnu reģioni aizņem aptuveni 40 % no ES teritorijas, un to iedzīvotāju skaits sasniedz gandrīz 66,8 miljonus (17,8 % no ES kopējā iedzīvotāju skaita).

1.3.2 Specifisko ģeofizisko, kultūras un ekonomikas iezīmju dēļ (kalnu reģioni bieži vien ir valstu pierobežu zonas) kalnu reģioni bieži vien nav piemēroti daudzu saimnieciskās darbības veidu īstenošanai. Tas ietekmē vietējo iedzīvotāju dzīvesveidu.

1.3.3 Nesens pētījums par kalnu reģioniem⁽³⁾ ne tikai atklāja dažādus dabas apstākļu radītus, ekonomiskus un sociālus traucējumus, bet norādīja arī uz ievērojamām atšķirībām dažādās kalnu teritorijās.

1.3.4 Pētījuma rezultātā izdarīts secinājums, ka valstu politika attiecībā uz kalnu reģioniem ir atšķirīga; dažās valstīs tā ir sektorāla un virzīta galvenokārt uz lauksaimniecības/lauku rajonu attīstību, savukārt citās valstīs tā virzīta uz daudznozaru attīstību, īpaši tādās jomās kā infrastruktūra, vide un tūrisms.

1.3.5 Pētījumā noskaidrots, ka šobrīd valstu un Kopienas likumi nodrošina labāku vides, ainavu un kultūras vērtību, kas pašas par sevi veido nozīmīgu mantojumu, aizsardzību, taču vienlaikus norādīts, ka nepieciešama precīzāka saskaņošana ar attīstības stratēģijām.

⁽¹⁾ COM(2004) 492 final, 52. pants, 1b) i) punkts.

⁽²⁾ XIX pielikums

⁽³⁾ Eiropas kalnu reģioni: ES dalībvalstu, kandidātvalstu un citu Eiropas valstu kalnu teritoriju analīze, Eiropas Komisija, 2004. gada janvāris.

1.3.6 Pētījumā ietverts brīdinājums par trim riskiem, kas izriet no globalizācijas procesa: tendenci pārvērst kalnu reģionus par "muzeju zem klajas debess" (dabas/kultūras rezervāti un atpūtas zonas), ekonomiskā pieauguma veicināšanu, ņemot vērā ilgtspējas principu, kā arī iedzīvotāju aizplūšanas risku.

1.4 *Problēmas reģionos ar mazu iedzīvotāju blīvumu*

1.4.1 Apgabalos ar mazu iedzīvotāju blīvumu galvenā problēma parasti ir pārvaldījumi saistībā gan ar ilgumu, gan ar to izmaksām. Daudzos gadījumos problēma ir paties transporta iekārtu trūkums. Šādos apgabalos reti ir apjomrādīti ietaupījumi, kas rada problēmu ne vien privātajā ražošanā, bet arī sociālajiem un citiem sabiedriskajiem pakalpojumiem. Minētā situācija ir sabiedrības valstiskās solidaritātes pārbaude, jo sabiedrisko pakalpojumu sniegšanai šādos apgabalos ir nepieciešama lielāka valsts izdevumu daļa nekā to prasītu iedzīvotāju skaits.

1.4.2 Vēl viena problemātiska šādu apgabalu iezīme ir klimats. Mazs iedzīvotāju blīvums bieži vien ir saistīts ar auksto klimatu. Garo braucienu izmaksas cita starpā papildina arī lielākas izmaksas par apkuri.

1.5 *Jautājumi, kas saistīti ar transportu un transporta izmaksām gan uz vienu iedzīvotāju, gan kopumā*

1.5.1 Eiropas Parlamenta 2003. gada 12. februāra rezolūcijā par Balto grāmatu "Eiropas transporta politika" Eiropas Parlaments ir aplūkojis nepieciešamību nodrošināt transporta politikas ieguldījumu ekonomiskajā un sociālajā kohēzijā, kā arī nepieciešamību transporta politikā ņemt vērā attālu reģionu, salu un kalnu reģionu, kā arī reģionu ar mazu iedzīvotāju blīvumu īpašās iezīmes un īpašās vajadzības.

1.5.2 Ņemot vērā minēto reģionu ģeogrāfisko stāvokli, transportam ir stratēģiska nozīme, jo šādu reģionu politiskā, ekonomiskā un sociālā saikne ar Eiropas kontinentu lielākoties ir atkarīga no gaisa un jūras transporta pakalpojumiem. Tas, ka daži no šādiem reģioniem ir arhipelāgi, tikai pastiprina to atkarību no transporta pakalpojumiem.

1.5.3 Papildu transporta izmaksas, ko izraisa attiecīgo reģionu lielais attālums un nepieciešamība nodrošināt regulāru transportu, ir vēl viens šādu reģionu ekonomiskās attīstības šķērslis. Minētie ekonomiskās attīstības traucēkļi galvenokārt atspoguļojas augstajās pasažieru un preču transportēšanas izmaksās uz attiecīgajiem reģioniem un no tiem (salu reģionos preču transportēšanas izmaksas uz ārējo tirgu ir augstākas, jo nepieciešams izmantot ūdens vai gaisa transportu, kura izmaksas ir ievērojami augstākas par autotransporta vai dzelzceļa izmaksām, veicot tādus pašus attālumus), augstajās pārdošanas izmaksās (ņemot vērā nepieciešamību nodrošināt ievērojumus preču krājumus trūkuma novēršanai sliktu laika apstākļu gadījumā vai sezonas pieprasījuma apmierināšanai), un augstākās ražošanas izmaksās (tās paaugstina nelielais vietējā tirgus apjoms un, atsevišķos gadījumos, arī augstās zemes cenas un zemais vietējo investīciju līmenis).

1.5.4 Lai gan to ekonomiskā un demogrāfiskā ietekme ES kopumā ir maznozīmīga, daži reģioni, ieskaitot arī visattālākos, uzskatāmi par potenciālu platformu tirdzniecības sakaru attīstībai starp Eiropu un tās kaimiņu teritorijām.

1.5.5 Kopējai transporta politikai ir izšķiroša nozīme minēto reģionu ekonomiskās un sociālās attīstības nodrošināšanā, it īpaši integrējot šādu reģionu lidostas un ostas Eiropas komunikāciju tīklos.

1.5.6 Reģionālās politikas, transporta un tūrisma komiteja savā ziņojumā par struktūras traucējumu ietekmētiem reģioniem norāda uz galvenajiem Eiropas tīkliem piešķiramo lomu transporta nozarē un enerģētikā, lai nodrošinātu labāku satiksmi starp minētajiem reģioniem un pārējo EES un samazinātu reģionālo tirgu iekšējo sadrumstalotību.

1.6 *Telekomunikāciju jautājumi*

1.6.1 Ievērojamais attālums līdz lielākajiem Eiropas tirgiem, kā arī ievērojamie attālumi attiecīgo reģionu ietvaros rada nopietnus šķēršļus šādu reģionu konkurētspējai un attīstības iespējām.

1.6.2 Informācijas sabiedrības, telekomunikāciju tīklu, multivides un tehnoloģisko jaunievedumu risinājumi piedāvā minētajiem reģioniem reālas attīstības iespējas.

1.6.3 Nojaucot laika un attāluma šķēršļus, jaunās informācijas un komunikāciju tehnoloģijas ir uzskatāmas par līdzekli salu ģeogrāfiskās izolētības ietekmes mazināšanai un nodrošināšanai ar virkni dažādu pakalpojumu (it īpaši izglītības un veselības aprūpes jomā, pēdējā minētajā gadījumā, attīstot telemedicīnas pakalpojumus). Tas ir arī viens no priekšnoteikumiem saimnieciskās darbības attīstībai un pieaugumam šādos reģionos.

1.6.4 Apzinoties, ka šie jautājumiem ir būtiska nozīme vietējo ekonomiku attīstībā, Eiropas Savienība atbalsta reģionu centienus, kā arī valsts un privātā sektora centienus modernizēt telekomunikāciju infrastruktūru, izveidot pakalpojumus, kas nepieciešami informācijas sabiedrības attīstībai, un efektīvāk iekļaut tos reģionālajos apstākļos.

1.6.5 Pētījumi pierāda, ka, neskatoties uz ievērojamiem uzlabojumiem reģionu telekomunikāciju struktūrā attiecībā uz līniju skaitu, kvalitāti, reģionālajiem, vietējiem un starptautiskajiem sakariem, kā arī telemātikas pakalpojumu attīstību, kas nodrošina labāku informāciju gan valsts, gan privāto pakalpojumu lietotājiem, vēl aizvien pastāv ievērojamas atšķirības starp Eiropas kontinentālajiem reģioniem.

1.6.6 Īsumā var teikt, ka, neskatoties uz ievērojamo progresu, nebūt ne visas problēmas ir pilnībā atrisinātas, taču cerams, ka tehnoloģiju attīstība pavērs ceļu pozitīvām izmaiņām tuvāko gadu laikā un samazinās psiholoģisko izolāciju, kas skar minēto reģionu iedzīvotājus.

1.7. *Infrastruktūra un sabiedrisko pakalpojumu, ostu, lidostu, dzelzceļu, autoceļu, veselības aprūpes pakalpojumu pieejamība, izglītības, apmācības un zinību apguves politika*

1.7.1 Reģionos, kurus ietekmē pastāvīgi nelabvēlīgi dabas apstākļi un struktūras traucējumi, bieži vien ir grūtības novērst iedzīvotāju aizplūšanu.

1.7.2 Kritiskās masas neesamība izraisa sabiedrisko pakalpojumu kvalitatīvus vai kvantitatīvus trūkumus attiecīgajās teritorijās. Pamatpakalpojumu, piemēram, transporta papildu izmaksas ir ietekmējušas šādu reģionu ekonomisko attīstību. Tādēļ EESK uzskata, ka sabiedriskajiem pakalpojumiem, ņemot vērā to sociālo ietekmi, ir būtiska nozīme reģionu teritoriālajā dinamikā.

1.7.2.1 Tā kā sabiedrisko pakalpojumu nodrošināšana ir dalībvalstu pienākums, minēto pakalpojumu politika ir valsts līmeņa jautājums. Tādēļ EESK lūdz dalībvalstis izveidot sociālo pakalpojumu sistēmu, kam raksturīga sociāli ģeogrāfiska solidaritāte.

1.7.3 Lai gan informācijas un komunikāciju tehnoloģijas ir nodrošinājušas virkni risinājumu, vairumā reģionu progress šajā jomā ir ļoti lēns.

1.7.4 Tāpat kā Eiropas Parlaments arī EESK uzskata, ka Kopienas konkurences politikas reforma spēs pastiprināt reģionālā atbalsta ietekmi reģionos ar sarežģītiem un nelabvēlīgiem ģeogrāfiskajiem apstākļiem un nodrošināt sabiedrisko pakalpojumu kvalitātes saglabāšanu šajos rajonos.

1.8. *Ar vidi saistīti šķēršļi un iespējas; ekosistēmu daudzveidība*

1.8.1 Dažos no minētajiem reģioniem vide ir ļoti neaizsargāta, un tūrisma attīstība, it īpaši vairākās Vidusjūras salās, vēl vairāk saasina minēto problēmu. Tomēr plašas iespējas paver, piemēram, pati ekosistēmu daudzveidība. Ir iespējams nodrošināt un ir jānodrošina attiecīgo iespēju līdzsvarota un ilgtspējīga izmantošana.

1.8.2 Attiecībā uz enerģētiku salu reģioni, it īpaši attālākie, parasti ir lielā mērā atkarīgi no naftas piegādēm (ņemot vērā ievērojamo attālumu līdz lielākajiem enerģētiskajiem tīkliem un salīdzinoši augstās elektroenerģijas ražošanas izmaksas nelielā apgādājamā elektrotīkla dēļ). Minētā iemesla dēļ būtu jāizmanto alternatīvie enerģijas resursi, ar kuriem minētie reģioni parasti nav labi apgādāti.

1.9 *Ar saimniecisko darbību saistītās problēmas; nozaru darbību koncentrēšana un alternatīvu neesamība; stāvoklis nodarbinātības jomā*

1.9.1 Viena no galvenajām šādu reģionu problēmām neapšaubāmi ir uzņēmējdarbības iemaņu trūkums, ko lielākoties izraisa saimnieciskās darbības attīstībai un izaugsmei nelabvēlīgais ekonomiskais un sociālais klimats.

1.9.2 Dažos pētījumos norādīts, ka minēto reģionu ekonomiku, īpaši rajonos, kas atkarīgi tikai un vienīgi no tūrisma industrijas, ieteicams dažādot, kā arī ieteicams veicināt jaunus integrētos vietējās un vispārējās attīstības resursus.

1.9.3 Dažos pētījumos pausts uzskats, ka ir nepieciešama apmācību programma jaunievedumu un uzņēmumu dibināšanas atbalstīšanai. Tai būs nozīmīga loma jaunu nozaru attīstībā vai tūrisma uzplaukuma veicināšanā, tādējādi veicinot arī nodarbinātību.

1.9.4 Nodarbinātības struktūra kopumā norāda uz ievērojamo lauksaimniecības nozares ietekmi. Augsti nodarbinātības rādītāji ir arī pakalpojumu nozarē, galvenokārt to veido publiskajā sektorā nodarbinātie.

1.10 Tūrisma un atpūtas iespējas

1.10.1 Tūrisma neapšaubāmi ir milzīga nozīme — tas uzskatāms par komercdarbības dzinēju, un kā tādām tam ir liela nozīme pastāvīgu struktūras traucējumu ietekmētu reģionu atpazīšanas mazināšanā. Tieši tūrisms ir lielākais labklājības un ienākumu avots vairākos reģionos.

1.10.2 EESK uzskata, ka centieni tuvināt minētās teritorijas attīstītākajiem ES reģioniem prasa maksimāli izmantot profesionāli attīstītas tūrisma industrijas priekšrocības, kā arī potenciālās iespējas ekonomikas attīstības nodrošināšanā.

1.10.3 EESK turpina uzsvērt, ka tūrisms nedrīkst kļūt par šo teritoriju vienīgo ekonomikas pamatu un balstu; to ekonomikai jāklūst daudzveidīgai un daudzšķautņainai.

1.10.4 Iepriekšējā atzinumā par ES kalnu reģionu nākotni⁽¹⁾ EESK puda viedokli, ka, ņemot vērā noturīgas attīstības nepieciešamību, tūrisma kalnu reģionos jāklūst daudzveidīgākam, jānodrošina vienmērīgāks tūrisma aktivitāšu sezonālais sadalījums (vienmērīgāka apmeklētāju plūsma dažādos gadalaikos) un telpiskais sadalījums (vienmērīgāks apmeklētāju telpiskais izvietojums).

1.10.5 EESK vēlreiz uzsver, ka kalnu reģioni, pateicoties šo teritoriju dabas īpatnībām, ir pievilcīgs tūrisma objekts vai atpūtas vieta citu reģionu iedzīvotājiem, taču uzskata, ka šīs nozares loma ir kopjama un pielāgojama mainīgajiem apstākļiem.

1.10.6 Pētījumi pierāda, ka tūrisms un atpūtas industrija ir šādu reģionu pamatvērtības, taču brīdina par pārliecīgas specializācijas tikai minētajās nozarēs trūkumiem.

(¹) OV C 61, 14.03.2003, 187. lpp.

1.11 *Investīciju piesaistes iespējas un iespējas novērst iedzīvotāju aizplūšanu un attīstīt reģiona endogēno potenciālu*

1.11.1 Ņemot vērā, ka šādos reģionos ir objektīvi, nepārejoši attīstības traucējumi, kas pastāvīgi rada papildu izmaksas, EESK uzskata, ka ir svarīgi īstenot aktīvas politikas, piemēram, nodokļu jomā, kas veicinātu vietējās ekonomikas attīstību, tādējādi novēršot vietējo iedzīvotāju aizplūšanu.

1.11.2 Ņemot vērā attiecīgajiem reģioniem raksturīgās iezīmes un traucēkļus un nepieciešamību katrā konkrētā gadījumā nodrošināt mērķu sasniegšanai vispiemērotāko stratēģiju, EESK uzskata, ka ir īpaši svarīgi atbalstīt noturīgu un augstas kvalitātes tūrisma attīstību, tāpat arī vietējo ražošanu, lai nodrošinātu vietējās ekonomikas attīstības iespējas, kas savukārt būtu nozīmīgs ieguldījums darba vietu izveidē un/vai saglabāšanā. Viena no iespējām ir attīstīt atbalsta pakalpojumus citiem uzņēmumiem un veicināt mazo uzņēmumu un mikro-uzņēmumu izveidi un attīstību.

1.11.3 EESK uzskata, ka ciešāka sadarbība starp šādu reģionu vietējām varas iestādēm un sociālajiem partneriem, piemēram, veicot integrētas darbības, spētu radīt nosacījumus un kritisko masu, kas nodrošinātu reģionu attīstības potenciāla pilnvērtīgu izmantošanu, lai tuvinātu tos vairāk attīstītajiem ES reģioniem. Pateicoties tūrisma, minētie reģioni ir Eiropas Savienības vērtību izplatītāji.

1.11.4 EESK uzskata, ka minēto reģionu attīstības pamatnosacījums ir augstas kvalitātes izglītības un arodmacību pieejamība.

1.12 *Nošķirtība no galvenajiem tirgiem un lielākajiem lēmumu pieņemšanas centriem; "kritiskās masas" trūkums dažādu darbības virzienu ekonomiskās ilgtspējas nodrošināšanai*

1.12.1 Šādu reģionu attālais ģeogrāfiskais izvietojums un arī to iekšējā sadrumstalotība ir ievērojami šķēršļi to attīstībai, jo īpaši tādēļ, ka minēto reģionu nelielo teritoriju dēļ ir grūti nodrošināt apjomīgu investīciju atdevi un apjomradītus ietaupījumus vai nodrošināt dažādu darbības virzienu ekonomisko ilgtspēju.

1.13 *Reprezentatīvo ekonomisko un sociālo norišu stāvoklis attiecīgajos reģionos*

1.13.1 Atbilstoši EESK viedoklim katra reģiona īpašajām vajadzībām piemērotas politikas īstenošana iespējama vienīgi ar proaktīvu ekonomisku un sociālu kustību līdzdalību. Kritiskās masas (cilvēkresursi, infrastruktūra, pakalpojumi utt.) trūkums, kā arī efektīvas ekonomikas un sociālo partneru darbības organizācijas trūkums ir attīstību un konkurētspēju kavējoši faktori.

1.14 *Kopienas un valstu politikas pastāvīgu strukturālu problēmu mazināšanai*

1.14.1 Struktūrfondi aptver ievērojamu iedzīvotāju daļu šādos reģionos (salu reģionos- vairāk nekā 95 %), jo tie ir tiesīgi saņemt struktūrfondu finansējumu 1. un 2. mērķa ietvaros.

1.14.2 Ar Kopienas un attiecīgo valstu politiku atbalstu ir īstenotas vairākas programmas noturīgai attīstībai minētajos reģionos, pamatojoties uz šādu teritoriju īpašo priekšrocību izmantošanu. Kā nozīmīgākos piemērus var minēt atbalstu vietējās amatniecības attīstībai, tūrisma attīstības projektus, jaunu transporta, apmācību un vides infrastruktūru veidošanu.

1.14.3 Ievērojama Kopienas finansējuma daļa ir piešķirta tautsaimniecības nozaru modernizēšanai vai nostiprināšanai, tādējādi veicinot uzņēmumu izveidi un saglabāšanu. Līdz ar tradicionālo tiešo investīciju atbalstu pasākumi ietver arī vairākus citus finansējuma instrumentus (garantijas, pašu resursu nostiprināšana, izdevīgākas procentu likmes utt.), kuriem ir sviras efekts kapitāla tirgus resursu mobilizēšanā. Valsts atbalsts izmantots arī jomās, kas ietekmē uzņēmējdarbības vidi, piemēram, teritoriju, kurās tiek veikta uzņēmējdarbība, iekārtošana, komunālo pakalpojumu nodrošināšana, izpētes projektu un tehnoloģiju ieviešana, jaunu komunikācijas tehnoloģiju izmantošana.

1.14.4 Lauksaimniecības jomā jāveic konkrēti pasākumi tradicionālo kultūru audzēšanas un minētās nozares diversifikācijas veicināšanai.

1.14.5 Attiecībā uz zivsaimniecības un akvakultūru attīstību daži reģioni ir saņēmuši finansējumu kuģubūves un kuģu

modernizācijas projektiem, zivjaudzētavu attīstībai, zvejas ostu aprīkošanai, apstrādes un tirgus attīstībai.

1.14.6 Investīcijas veiktas arī mācību un izglītības jomā (infrastruktūras un apmācību kursu izveide), ņemot vērā strauji pieaugošo pieprasījumu un atsevišķu nozaru vajadzības.

1.14.7 Uzsākta pasākumu īstenošana vides jomā. Šie pasākumi vērsti uz piesārņojuma samazināšanu, it īpaši rūpnieciskās un sadzīves izcelsmes kaitīgo notekūdeņu daudzuma samazināšanu.

1.14.8 Kopienas lauku rajonu attīstības pasākumi kalnu reģionu atbalstam bija paredzēti, lai nodrošinātu nepārtrauktu lauksaimniecības zemju izmantošanu mazāk produktīvos apvidos un nodrošinātu lielāku atbalstu investīcijām šādos rajonos. Videi draudzīgas lauksaimniecības un vides pasākumi atbalsta tādas lauksaimnieciskās ražošanas metodes, kas ir savietojamas ar vides aizsardzības un dabas teritoriju konservācijas prasībām.

1.15 *Reģionu attīstība gadu gaitā no tiem piemērotās valsts politikas aspekta*

1.15.1 Šādu reģionu attīstībā nozīmīga loma bijusi ar struktūrfondu starpniecību realizētajai Kopienas politikai, jo īpaši attiecībā uz konvergenci ar pārējo Eiropas Savienību. Minētās politikas ietekme ir bijusi ievērojama vai pat izšķiroša vairākās nozarēs, piemēram, transporta infrastruktūrā vai zivsaimniecībā un lauksaimniecībā, kas uzskatāmas par divām būtiskām tautsaimniecības nozarēm.

1.15.2 Infrastruktūru, kas samazina ārējo izolētību, izveide vai attīstība ir viens no redzamākajiem Eiropas Savienības līdzfinansētajiem projektiem katrā no minētajiem reģioniem. Visos reģionos uzlabotas piekļuves iespējas, un ieguvēji ir gan vietējie iedzīvotāji, gan tūrisma industrija. Reģionos ir veikti ievērojami ceļu uzlabojumi un atsevišķos gadījumos — pasākumi sabiedriskā transporta attīstībai. Atsevišķās jomās tiek strauji attīstīta saimnieciskās darbības pamatā esošā infrastruktūra, lai varētu nodrošināt atbilstību mainīgajām prasībām.

1.15.3 Pārvarēt salas ģeogrāfiskā stāvokļa un/vai attālā ģeogrāfiskā izvietojuma radītos attīstības kavēkļus palīdz arī gaisa un ūdens ceļu attīstības un modernas komunikāciju tehnoloģiju attīstības iniciatīvas (telekonferences, telediagnostika, telemātika un kabeļu tīkli).

1.15.4 Dažādās saimnieciskās darbības nozarēs veiktie pasākumi ir veicinājuši uzņēmumu produktivitātes celšanu un vietējo un eksporta tirgus iespējām atbilstošāku piegāžu nodrošināšanu.

1.16 Struktūrpolitikās iekļautie solidaritātes centieni

1.16.1 Saistībā ar 2006. — 2013. gada struktūrfondu reformu papildus salu un pastāvīgu nelabvēlīgu dabas apstākļu un struktūras traucējumu ietekmētu reģionu sociālekonomiskajām iezīmēm jāņem vērā arī minēto reģionu specifiskā situācija.

1.16.2 EESK īpaši atzinīgi novērtē Eiropas Komisijas 2004. gada 18. februāra Trešo ziņojumu par ekonomisko un sociālo kohēziju, kurā īpaša uzmanība pievērsta minēto reģionu īpašajām problēmām un nepieciešamībai veikt pasākumu atbilstoši attiecīgo reģionu apstākļiem.

1.16.3 Atbilstoši EESK viedoklim, veicot resursu sadali 2. prioritātes ietvaros (Reģionālā konkurētspēja un nodarbinātība) un 3. prioritātes ietvaros (Eiropas teritoriālā sadarbība), kas paredzēta jaunajā ES kohēzijas politikā laika posmam no 2007. gada līdz 2013. gadam, ir jāņem vērā kritēriji pastāvīgu struktūras traucējumu, piemēram attāluma, izolētības, apgrūtinātas piekļuves un maza iedzīvotāju blīvuma novērtēšanai. Ir zināms, ka šādi faktori veido nopietnus šķēršļus attiecīgo reģionu ekonomiskajai un sociālajai attīstībai.

1.16.4 Tādēļ EESK atbalsta Eiropas Komisijas nodomu jaunās struktūrfondu finansējuma plānošanas ietvaros, īstenojot jauno struktūrfondu piešķiršanas pieeju, papildus ekonomiskajai un sociālajai dimensijai ņemt vērā arī teritoriālo dimensiju. Eiropas Komisija iesaka Kopienas finansējumam 2. prioritātes ietvaros piemērot teritoriālus kritērijus, kas atspoguļo rajonu ar ģeogrāfiskā stāvokļa radītiem attīstības kavēkļiem (salu, kalnu teritoriju un reģionu ar mazu iedzīvotāju blīvumu) relatīvos trūkumus.

1.16.5 EESK piekrīt Eiropas Komisijas ieteikumam, ka dalībvalstīm ir jānodrošina, lai šādu reģionu specifiskās iezīmes tiktu ņemtas vērā arī reģionālo programmu ietvaros piešķirto līdzekļu sadalē, un ka teritorijām ar pastāvīgiem ģeogrāfiskiem traucējumiem jāgūst labums no maksimālā Kopienas ieguldījuma palielinājuma.

1.16.6 EESK uzskata, ka īpaša uzmanība jāvelta situācijām, kad teritorijai raksturīgi vienlaicīgi vairāki no minētajiem faktoriem (piemēram salas ar kalnu teritorijām un mazu iedzīvotāju blīvumu).

1.16.7 Turklāt šādu teritoriju īpašās vajadzības būtu jāietver ne vien kohēzijas politikā, bet arī visās pārējās Kopienas politikās.

1.16.8 EESK ir pārliecināta, ka vienlaicīgi ar nepieciešamību kohēzijas politikas ietvaros risināt pastāvīgu struktūras traucējumu ietekmētu reģionu konkurētspējas problēmas arī citās Kopienas politikās, piemēram, konkurences politikā ir jāņem vērā minēto politiku tiešā un netiešā, pozitīvā un negatīvā ietekme uz attiecīgajiem reģioniem, lai tos pilnībā integrētu Kopienā, kurai tie ir piederīgi.

1.17 Mērķa reģioni: stabila un pielāgota darbība

1.17.1 Eiropas Savienības mazāk attīstīto reģionu ekonomiskā un sociālā attīstība ir ne vien sociāla nepieciešamība, bet tai ir arī būtiska nozīme politiskās stabilitātes nodrošināšanā un harmoniskā pašas Eiropas Savienības attīstībā. Prioritātes piešķiršana tiem reģioniem, kuru attīstības līmenis ir viens no zemākajiem ES un kuri cieš no visakūtākajām sociālajām problēmām, ir pamatots lēmums.

1.17.2 Īstenojot struktūrfondu līdzekļu piešķiršanu 1. mērķa ietvaros pēc 2006. gada, kā noteicošie faktori līdzekļu sadales kritēriju izstrādē jāņem vērā ierobežojumi, kas saistīti ar nepārejošajiem attīstības traucēkļiem proporcionāli to intensitātei. Veicot budžeta sadali, jāņem vērā arī pastiprinātie faktori, piemēram, piederība arhipelāgam, tuksnešainas vai neapdzīvotas teritorijas, piekļuves problēmas nelīdzeniem apvidiem.

1.17.3 Nav svarīgi, vai šāda instrumenta juridiskais statuss ir atsevišķa programma vai tas ir īpašu pasākumu kopums, kas ietilpst jaunajos "2. mērķa" noteikumos, ja vien tiek ievērota atbilstība virknei kritēriju:

1.17.3.1 Ilgstošu vai nepārejošu ģeogrāfisku un demogrāfisku apstākļu radītu attīstības traucēkļu esamība uzskatāma par nepārprotamu atbilstības kritēriju finansējuma saņemšanai.

1.17.3.2 Jomām, uz kurām attiecināms minētais instruments, ir jābūt saistītām ar ģeogrāfisku un demogrāfisku apstākļu radītiem attīstības traucēkļiem. Tas ietver:

- finansējumu fiksētas vai mobilas transporta infrastruktūras iegādei vai atjaunošanai;
- riska kapitāla finansēšanu jaunu jūras vai gaisa ceļu attīstībai ES teritorijā vai starp ES un trešām valstīm;
- sabiedriskās infrastruktūras finansēšanu, ja tās izveides nepieciešamību nosaka teritorijas izvietojums arhipelāgā, izolētība nelīdzena apvidus dēļ vai mazs iedzīvotāju blīvums;
- atsevišķu tādu papildzīmju segšanu, kas rodas saistībā ar ES tiesību aktu piemērošanu (piemēram, standartu ieviešanu vides, atkritumu apsaimniekošanas, ūdens saimniecības utt. jomā) šajās teritorijās;
- atbalstu salās darbību veicošajiem uzņēmumiem (īpaši mazajiem uzņēmumiem), tirgus veicināšanas un apspriešanas kampaņu rīkošanai tādā apjomā, kādā šis atbalsts palīdz tiem pārvarēt grūtības, kas saistītas ar nelielu vietējā tirgus apjomu.

1.17.3.3 Minētā instrumenta piešķiršanai jābūt balstītai uz proporcionalitātes principu atbilstoši attīstību traucējošo apstākļu intensitātei, kas tiek vērtēta pēc iespējām pieklūt attiecīgajai teritorijai, reģiona demogrāfiskās situācijas un, iespējams, arī pēc produktivitātes. Finansējuma sadales kritērijos jāņem vērā vairāku ierobežojošo faktoru uzkrāšanās, kas ietekmē daudzus salu reģionus (piemēram, arhipelāga veida teritorijas sadrumstalotība, sarežģīta demogrāfiskā situācija, kalnaina teritorijas daļa).

1.17.4 Šāda instrumenta izveide nedrīkst būt tikai simboliska, tā īstenošanai piešķirami ievērojami resursi. Piešķirto resursu apjomam jābūt robežās no 2. mērķa reģioniem piešķirtā finansējuma mazākās summas līdz 1. mērķa reģioniem piešķirtā finansējuma lielākajai summai.

1.18 Valsts atbalsta sistēmas pārskatīšana ⁽¹⁾

1.18.1 Dalībvalstu atbalsta mehānismi aptver salīdzinoši lielākas naudas summas nekā struktūrfondi. Tādēļ šādiem reģioniem ir būtiski svarīgi, lai dažādās Kopienas kontrolētās valsts atbalsta sistēmās tiktu ņemtas vērā papildzīmju maksas un ierobežojumi, kas saistīti ar attiecīgoreģionu specifiskajām iezīmēm.

1.18.2 Šādu reģionu pārstāvju centieni izveidot elastīgāku valsts atbalsta sistēmu ir balstīti uz to, ka atbalsts, kas paredzēts, lai kompensētu viņu situācijai raksturīgās papildzīmju maksas, nebūtu nekropļo tirgu, bet gan palīdz atgūt tā līdzsvaru.

1.18.3 Tādēļ ir nepieciešams pārskatīt ES tiesību aktus par atbalstu, konkrēti — par reģionālo un lauksaimniecības atbalstu. Saskaņā ar pozitīvas diferenciacijas principu šādā atbalstā ir jāietver attiecīgo reģionu īpašo iezīmju radītās grūtības un to iespējamā summēšanās ar citiem nepārejošiem ģeogrāfiska un demogrāfiska rakstura attīstības kavēkļiem. Turpmāk norādīti daži piemēri:

1.18.3.1 Valsts reģionālā atbalsta sistēmās ņemti vērā attīstības ierobežojumi un traucēkļi, kas raksturīgi reģioniem ar ļoti mazu iedzīvotāju blīvumu, tādēļ šobrīd minētie reģioni ir tiesīgi saņemt lielāka apjoma atbalstu un tiem ir iespējas saņemt tiešu atbalstu transporta attīstībai. Taču šajā sistēmā nav pieminētas salas (izņemot anekdotiskas atsaucis). Tādējādi minimālā prasība būtu attiecināt visu reģioniem ar mazu iedzīvotāju blīvumu piešķirto atbalstu arī uz salām, proti:

— salīdzināmus TDE (tīrās dotācijas ekvivalenta) sliekšņus;

— tiesības uz darbības atbalstu, kas paredzēts transporta papildzīmju maksu segšanai.

1.18.3.2 Turklāt visoptimistiskākā scenārija gadījumā tie paši tiesību akti pieļauj darbības atbalstu tikai tad, ja tas ir "īslaicīgs un pakāpeniski tiek samazināts". Nosakot šādu ierobežojumu, nav ņemts vērā salām raksturīgo nelabvēlīgo apstākļu nepārejošais raksturs, tādēļ minētais ierobežojums būtu izskauzams, it īpaši transporta subsīdiju gadījumā.

⁽¹⁾ Par valsts atbalstu uzskatāmi tieši maksājumi uzņēmumiem, piešķirumi, dotācijas, nodokļu atbrīvojumi, kapitāla līdzdalība, izdevīgāki kredītēšanas nosacījumi, atlikti nodokļu maksājumi un garantijas, kas aprēķināti tā, lai saskaņotu valsts atbalsta sastāvdaļu datus un ietvertu tos kopējā salīdzināmā rādītājā par visām valstīm.

1.18.3.3 Formālais aizliegums piešķirt tiešu atbalstu transportam, ja tiek veikta tirdzniecība starp Kopienas dalībvalstīm, salu gadījumos būtu pārskatāms, jo šāds atbalsts palīdzētu uzlabot salu ekonomisko integrāciju Kopienas telpā un dotu iespēju šādiem reģioniem izmantot to ģeogrāfiskā stāvokļa priekšrocības jūras telpā ap Eiropu. Tas īpaši attiecas uz tām salām, kuras atrodas tuvāk kādas citas dalībvalsts krastiem nekā savas valsts kontinentālajai daļai, un vēl jo vairāk un citā mērogā — tām salām, kuru tirdzniecība ar Kopienas telpu tiek veikta, izmantojot okeāna transportu.

1.18.3.4 Problēma, kas skar atbalstu transportam, risināma arī PTO ietvaros, lai veicinātu tiešās tirdzniecības attīstību ar tuvākajām trešām valstīm.

1.18.3.5 Konkursu sistēma, kas dominē ūdens un gaisa transporta jomā, ietver papildu nosacījumus par salām, kurus nepieciešams pilnveidot vai papildināt. Piemēram:

- noteikums par “zemākās cenas piedāvājumu” grozāms, ņemot vērā tādus faktorus kā līguma piešķiršanas iespējamā sociālā un ekonomiskā ietekme uz salu;
- jāizvairās no transporta pakalpojumu sniegšanas konkursu sadalīšanas vairākos uzaicinājumos piedalīties konkursā, ja šāda prakse var apdraudēt pakalpojumu kvalitāti un drošību;
- jānodrošina iespēja pagarināt pakalpojumu valsts līgumus kuģniecības jomā, ņemot vērā kuģu nolietojuma periodu.

1.18.3.6 Lauksaimniecības un zivsaimniecību atbalsta ietvaros ir jāparedz īpaši atbalsta pasākumi vietējai ražošanai ar mērķi ierobežot transporta papildizmaksu ietekmi vai tirgus ierobežotā apjoma ietekmi. To varētu attiecināt, piemēram, uz operatīvo palīdzību mazām struktūrām (lopkautuvēm, krejotavām utt.), kam pieticīgais reģiona ražošanas apjoms vai neliels vietējā tirgus apjoms liedz darboties ekonomiskas dzīvotspējas apstākļos.

1.18.3.7 Vienotu netiešo nodokļu likmju piemērošanai (PVN, akcīzes nodokļa utt.) ir tendence pasliktināt situāciju salās, kur patērīna cenas ir visaugstākās. Ir jāatļauj valstīm īstenot zināmu elastību atsevišķu nodokļu piemērošanā reģionos, kur šāda pieeja veicinātu strukturālo papildizdevumu samazināšanu un iedzīvotāju dzīves līmeņa paaugstināšanu. Tas

pats pašsaprotamu iemeslu dēļ attiecas uz transporta nodokļiem, kas piemērojami pasažieru pārvadāšanas tarifiem (piemēram, lidostu nodokļiem).

2. Secinājumi un ieteikumi

2.1 Neaizsargātība, kas raksturīga reģioniem ar nepārejošiem attīstības traucējumiem, apgrūtina minēto reģionu attīstību un daudzos gadījumos arī saasina ekonomiskās un sociālās grūtības. Saskaņoties ar līdzīgu situāciju, iedzīvotājiem rajonos, kuriem nav raksturīgas šādas attīstības grūtības, būtu nodrošināta lielāka labklājība vai vismaz mazāk grūtību.

2.2 Būtu pārāk vienkārši attaisnot situāciju ar zināmu “nolemtību”, kā rezultātā reģioni ar nepārejošiem attīstības traucēkļiem tiek nolemti otrās šķiras teritoriju lomai, bet to iedzīvotāji — nepietiekamas ekonomiskās attīstības ietekmei. Daudzos gadījumos Eiropas reģioni, kam raksturīgi nepārejoši attīstību traucējoši apstākļi, lepojas ar vairākām vērtībām un potenciāliem, kuri varētu veicināt to attīstību: atrašanās tuvu dabas resursiem, iespējas ražot atjaunojamu enerģiju, pievilcīgi tūrisma objekti, ģeostratēģiskais novietojums, ekosistēmu daudzveidība, utt.

2.3 Šādu reģionu problēma ir tā, ka, lai izmantotu minētās iespējas, tiem jāveic daudz lielāks darbs un jāuzņemas daudz lielāki riski nekā tas būtu nepieciešams, veicot tādas pašas darbības citos, vairāk attīstītos ES reģionos. Savukārt, ekonomikas krīzes gadījumā, ņemot vērā šādu reģionu nozaru zemo ienesīgumu, tie būtu vieni no pirmajiem ietekmētajiem rajoniem.

2.4 Tādēļ Eiropas politikai attiecībā uz reģioniem, kam raksturīgi nepārejoši attīstības traucēkļi, būtu jāietver virkne pasākumu, kuri paredzēti šādu reģionu neaizsargātības mazināšanai un palīdzētu radīt patiesi “vienlīdzīgas iespējas” attiecīgajām teritorijām un pārējai Eiropas Savienībai. Tā kā minētā politika ir paredzēta dažādu dabas apstākļu noteiktu objektīvu grūtību pārvarēšanai, ir loģiski to piemērot atbilstoši attiecīgo grūtību intensitātei. Šā paša iemesla dēļ politikai būtu jāpapildina, nevis jāaizstāj pasākumi, kas tradicionāli tiek īstenoti ekonomiskās un sociālās kohēzijas ietvaros.

2.5 Kādai jābūt šādai politikai?

2.5.1 Eiropas politika attiecībā uz reģioniem, kam raksturīgi nepārejoši attīstības traucēkļi, jāveido, pamatojoties uz trim pamatprincipiem un vairākiem mērķiem:

- **pirmais** ir “pastāvības” princips, jo ģeogrāfiskie šķēršļi, kas ietekmē attiecīgās teritorijas, ir ilgstoši. Pastāvības princips ir pretējs “apsteigšanas” (“catch-up”) koncepcijai, kas līdz šim kalpojusi par pamatu ES politikai ekonomisko un sociālo problēmu risināšanai;
- **otrs** ir “pozitīvās diskriminācijas” princips. To veido vairāki pasākumi, kas izstrādāti atsevišķām teritorijām, lai mazinātu to strukturālās grūtības, nevis tādēļ, lai tām paredzētu kādas īpašas priekšrocības, bet gan lai nodrošinātu reālu paritāti. Šajā sakarā pozitīva diferenciācija ir pilnīgi pretēja diskriminācijai, kas saskaņā ar Eiropas Kopienas Tiesas docto definīciju ir situācija, kad “... vienai un tai pašai situācijai tiek rasts atšķirīgs risinājums, bet dažādām situācijām — vienāds risinājums” (pirmās instances tiesas lēmums, ceturtā palāta, 1993. gada 26. oktobrī. Apvienotās lietas T-6/92 un T-52/92);
- visbeidzot, **trešais** princips ir “proporcionalitātes” princips, jo situācija reģionos ar nepārejošiem attīstības traucēkļiem ir sinonīms ģeogrāfiskajai un demogrāfiskajai daudzveidībai. Pozitīvās diferenciācijas piemērošana reģionos ar nepārejošiem attīstības traucēkļiem ir attaisnojama vienīgi tad, ja šāda rīcība ir pamatota, ņemot vērā reālos ģeogrāfiskos, demogrāfiskos un vides apstākļus, kā arī šķēršļus, ko šādi apstākļi rada. Minētie apstākļi katrā reģionā noteikti ir atšķirīgi.

2.5.2 Mērķis ir nevis izstrādāt un ieviest pasākumus, kas sistemātiski un vienādi piemērojami jebkurai teritorijai, bet gan vispirms radīt tādu pasākumu sistēmu, kuri nodrošinātu iespēju ņemt vērā katra konkrētā reģiona atšķirības. Pamatojoties dažkārt uz tiesiskajām normām, dažkārt uz finanšu resursiem un dažkārt uz pārvaldes veidiem, šāda pastāvīga pasākumu sistēma spētu nodrošināt katram atsevišķam reģionam pielāgotus risinājumus proporcionāli tiem raksturīgajām problēmām un to intensitātei. Dažos gadījumos tie būs kopēji pasākumi, kas attiecināmi uz visiem reģioniem ar nepārejošiem attīstības traucēkļiem, citos gadījumos — nosacījumi, kuri piemērojami tikai kādai konkrētai situācijai un nav piemēroti vispārējai īstenošanai.

2.6 Pastāvīgu attīstības traucējumu ietekmētiem reģioniem paredzētās politikas mērķi

2.6.1 Pastāvīgu attīstības traucējumu ietekmētiem reģioniem paredzētajai politikai ir trīs veidu mērķi: sociālie, ekonomiskie un vides mērķi. Visi minētie mērķi ir savstarpēji cieši saistīti.

2.6.2 Lai atbilstoši izmantotu palīdzību mazāk privilēģētajiem reģioniem, jāuzskata, ka terminam “noturība” ir divējāda nozīme: pirmkārt, no sociāli-ekonomiskā viedokļa, tas nodrošina dzīvotspējīgu ģimenes biznesu un produktīvu sistēmu noturību, kas ierobežo iedzīvotāju masveida izceļošanu; otrkārt, no vides aspekta raugoties, tā ietver videi draudzīgu praksi.

2.6.2.1 **Sociālie mērķi:** “sociālie mērķi” paredzēti, lai nodrošinātu minēto reģionu iedzīvotājiem iespējas “piedzimt, dzīvot un strādāt savā dzimtenē”.

2.6.2.2 Šādu reģionu iedzīvotājiem ir jābūt infrastruktūras un pakalpojumu izvēles un kvalitātes iespējām, kas iespējami pietuvinātas un līdzinās citās Eiropas Savienības teritorijās vispārējie pieejamām iespējām.

2.6.2.3 Tas attiecas uz virkni dažādu nozaru, īpaši uz izglītību, sākotnējām arodmācībām un arodmācībām mūža garumā, veselības aprūpi, transportu un telekomunikācijām. Paritāti ar citām Eiropas Savienības teritorijām nav iespējams definēt tikai statistiski, to nepieciešams izvērtēt arī kvalitatīvajā aspektā. Ja reģionā ir augsti attīstītas infrastruktūras un pakalpojumi, jo mazāks ir reģiona iedzīvotāju skaits, jo lielāka būs šādu infrastruktūru un pakalpojumu izmaksu nesamērīgums attiecībā pret iedzīvotāju skaitu. Minētajai problēmai nav vienota risinājuma, izņemot principu: nepieciešams tiekties pēc optimālas pakalpojumu kvalitātes, lai vismaz saglabātu patreizējo iedzīvotāju skaitu.

2.6.2.4 Nepieciešamie resursi ir struktūrfondi, kas īpaši paredzēti pielietojumam transporta jomā (fiksētās vai mobilās infrastruktūras), atkritumu apsaimniekošanai, ūdens apgādei, izglītības un veselības aprūpei. Transporta, enerģētikas un telekomunikāciju jomā struktūrfondu pielietojums jānostiprina, efektīvi piemērojot Līguma 154. panta nosacījumus par Eiropas tīkliem un atbilstošajiem finanšu resursiem.

2.6.2.5 Reģionu ar nepārejošiem attīstības traucēkļiem iedzīvotājiem jābūt pieejamām patēriņa precēm un pakalpojumiem par sociāli pieņemamām cenām.

2.6.2.6 Atsevišķos gadījumos šo situāciju var risināt, veicot pasākumus, kas paredzēti patēriņa cenu pazemināšanai, vai atsevišķu pakalpojumu sniedzēju stimulēšanai veikt darbību izolētākajos un mazāk apdzīvotajos reģionos.

2.6.2.7 Nepieciešamie resursi ietver sociāla rakstura intereences pasākumus, piemēram:

- tiešs atbalsts atsevišķiem komercdarbības virzieniem vai pakalpojumu sniedzējiem;
- īpaši ūdens un gaisa transporta tarifi iedzīvotājiem;
- kvalitatīvu sabiedrisko pakalpojumu esamība.

Minēto pasākumu īstenošanas intensitāte var būt proporcionāla attiecīgo reģionu izolētībai un apgriezti proporcionāla šādu reģionu tirgus apjomam.

2.6.2.8 EK līguma 73. panta (sabiedriskie pakalpojumi transporta jomā), 86. panta 2. punkta (par uzņēmumiem, kam uzticēta vispārējas ekonomiskas nozīmes pakalpojumu veikšana) un 87. panta 2. punkta (attiecībā uz sociālu atbalstu, kas piešķirts individuāliem patērētājiem) noteikumu plaša piemērošana atsevišķos gadījumos var kalpot par pamatu šādiem noteikumiem.

2.6.3 **Ekonomikas mērķi:** Eiropas politikai attiecībā uz reģioniem ar nepārejošiem attīstības traucēkļiem jāveicina salu integrācija vienotajā tirgū, vienlaicīgi ņemot vērā to sociālo un vides neaizsargātību. Tādēļ brīvā tirgus principus nepieciešams atvieglot, piemērojot ekonomiskās, sociālās un teritoriālās kohēzijas principus.

2.6.3.1 Šādu reģionu integrācijai vienotajā tirgū nepieciešami objektīvi nosacījumi.

2.6.3.2 Vispārēja transporta papildizmaksu samazināšana, piešķirot tiešu atbalstu uzņēmumiem.

2.6.3.3 Katrā atsevišķā gadījumā un atkarībā no konkrētajām situācijām noteikumi, kas paredzēti, lai līdzsvarotu vietējā tirgus ierobežotību, kā arī cilvēkresursu un dabas resursu ierobežotību. Tas ietver privātā sektora atbalsta un veicināšanas pasākumus, kas pielāgoti to darbības sfērai, ienesīgumam, to sociālajai ietekmei un ietekmei uz vidi.

2.6.4 **Vides mērķi:** Eiropas politikas attiecībā uz reģioniem ar nepārejošiem attīstības traucēkļiem "vides mērķi" ietver palīdzību vides saglabāšanai attiecīgajos reģionos atbilstoši to ekonomiskās un sociālās attīstības prasībām. Jēdziens "vide" ietver šādu reģionu dabas resursus, ainavas un ekosistēmas, kultūras mantojumu visā tā daudzveidībā, t.i., arhitektūru, kultūras pieminekļus, valodas mantojumu, dziesmas, dejas, literatūru, mākslu, amatniecību, utt.

2.6.4.1 Vides mantojuma saglabāšanai nav piemērojama statiska vai pasīva pieeja, kas tendēta uz reģionu ar pastāvīgām attīstības grūtībām pārvēršanu "indiāņu rezervātos". Gluži

pretēji, tai jābūt aktīvai un dinamiskai, uz noturīgas attīstības veicināšanu vērsta pieejai, kas nepieciešama, lai novērstu vietējo iedzīvotāju aizplūšanu un garantētu tiem labas kvalitātes dzīves vidi.

2.6.4.2 Vides mērķu sasniegšanai nepieciešama rīcība ļoti dažādos līmeņos — ne tikai vietējā, bet arī valstu, Eiropas un dažkārt pat pasaules līmenī. Piemēram:

- valodas mantojuma saglabāšanai nepieciešams īstenot izglītības politiku, kas izstrādāta gan vietējā, gan attiecīgās valsts līmenī;
- piekrastes teritoriju aizsardzībai pret piesārņojumu nepieciešama navigācijas novērošana gan attiecīgās valsts, gan starptautiskajos ūdeņos, kā arī ierobežojoši pasākumi (piemēram jūras šaurumu šķērsošana), kas tiek apspiesti ne vien kaimiņvalstu, bet arī vispasaules mērogā (Starptautiskās jūrniecības organizācijas (IMO) ietvaros);
- Zivju resursu pārvaldība aptver ne tikai reģionus, dalībvalstis un Kopienas, bet arī trešās valstis (piemēram, Karību jūras reģionā) un starptautiskas organizācijas (piemēram, Ziemeļatlantijas zvejniecības organizāciju);
- Visas politikas, kas saistītas ar siltumnīcas efekta novērošanu un tā seku ierobežošanu, risināmas ne tikai visos iepriekš minētajos līmeņos, bet arī pasaules līmenī, Apvienoto Nāciju programmu un dažādu vides konferenču ietvaros.

2.6.4.3 Vides mērķi lielā mērā ir pārvaldes jautājums. Lēmumos, kas attiecas uz salu, galējām Ziemeļu, kalnu un attālām teritorijām, nepieciešama apspriešanās minētajos reģionos un, ja iespējams, to iesaistīšana attiecīgo lēmumu pieņemšanā.

2.6.4.4 Apspriežot vides jautājumus starptautiskā mērogā, Eiropas Savienībai ir jāņem vērā tās salu neaizsargātība, (piemēram, saskaņojot zivsaimniecības politiku ar trešām valstīm vai jautājumus par cīņu pret siltumnīcas efektu).

3. Noslēguma piezīme

3.1 Ņemot vērā reģionu ar īpašām iezīmēm nozīmi un plašo ģeogrāfisko izplatību Eiropas Savienības teritorijā, kas aplūkota šajā pašiniciatīvas atzinumā, kā arī piezīmes un ieteikumus, kurus EESK vēlas sniegt, lai nodrošinātu minēto reģionu labāku integrāciju, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja turpinās sekot notikumiem šajā jomā un sniegs savu ieguldījumu attiecīgo reģionu problēmu risināšanai izstrādāto politiku izvērtēšanā.

Briselē, 2005. gada 10. februārī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas

priekšsēdētāja

Anne-Marie SIGMUND